

Vikingene.

Fortsettelse fra forr. nr.

112525

Vikingene på de britiske øyer og i Irland.

Allerede lenge før overfallet på Lindisfarne har der funnet sted vikingetog. Der foreligger således en beretning om en vikingehøvding som omkom på Kanalkysten i året 516, og det er senere fastslått at nordmennene hadde slått seg ned på Orknøyene og Shetlandsøyene allerede flere århundre før dette hendte.

Det er imidlertid først i løpet av det 8. århundre at vikingtogene griper sterkere om seg. Storbritania, Irland og de nordenfor liggende øygrupper er det første målet for vikingetogene. I året 787 kom de første vikinger til Northumberland, men Irland er det første land hvor de slår seg ned og bosetter seg. Shetland og Orknøyene blir helt norske, i Nord-Skottland og på Hebridene og Man samt på Englands vestkyst blir det norske folkeislettet også temmelig sterkt. En av Hebridene må således ha vært så godt som helt norsk, idet ca. 80 % av stedsnavnene er av norsk opprinnelse. I Irland er det derimot få navn ute på landsbygden som minner om den norske invasjonen, mens byene alle er av norsk eller dansk opprinnelse. Dette skyldes formodentlig den kjensgjerning at de norske innvandrerne i Irland vesentlig slo seg ned som kjøpmenn og godseiere, og at forholdene av den grunn var mere preget av okkupasjon enn kolonisasjon.

De første angrep på irsekysten fant sted allerede i året 806, men det er først fra 1880 og utover at erobringen blir mere planmessig. Vikingehøvdingen Horgeis setter seg fast i Irland 839 og bygger borgen Dublin 840. Han blir kalt "alle vikingers konge", og irske kilder kaller ham dessuten "sønn av kongen av Norge". De danske vikinger som hadde sitt hovedsete lenger syd i landet, fordrev nordmennene for en tid, men allerede i 853 kom Olav Hvite - også han ble kalt "kongen av Norges sønn" - med en ny hær av vikinger og gjenopprettet Torgeis rike.

Han styrte i Dublin 857-71 og ble kalt "konge over alle nordmenn i Irland og Storbritania". Hans slekt regjerte med avbrytelser i Dublin til 1171, da engelske nordmenn erobret Kystlandet. En senere norske konge derborte, Olav Kvaran, søkte å skape et norsk storrike i vest omkring den Irske Sjø av Irland, Skottland og Nord-England, men denne drømmen ble knust i slaget ved Brunanburg i året 937. Årsaken til nederlaget skyldes først og fremst mangelen på helhetssyn hos de norske vikingene der borte.

Underordning under større enheter medden felles overledning var de ikke vant til og heller ikke villig til.

De gikk istedet svært ofte sammen med engelskmennene mot sine egne landsmenn. Islendingen (nordmannen) Egil Skallagrimsson og hans vikinger kjempet således med stor kraft mot Olav Kvaran i det blodige slaget ved Brunanburg.

Olav hadde dengang samlet vikinger fra de skotske øyene, fra Skottland og Irland og fra andre kanter, og seilte med en flåte på 625 skip oppover Humber og erobret York, men blir stanset ved Brunanberg. Sagaen gir Egil ros for hans innsats i kampen på engelskeside mot denne norske samlingstanke, om vi kan bruke en slik betegnelse, og bidrog sterkt til nordmennenes voldsomme nederlag. Det framgår da også av Egils saga at denne norske "samlingstanke" var ham fullstendig fremmed, idet han betegner Olav Kvaran som "skottekongen".

Slaget ved Brunanburg regnes som et vendepunkt i Englands historie. Etter dette er nemlig vikingene ikke lenger noen fare for den angelsaksiske nasjonalitet, idet statsmakten etter denne tid helt lå i hendene på angelsakserne selv. Visstnok hadde man i Northumberland enno en tid fremover norske underkonger, men heller ikke dette varte lenge. Den siste, var Eirik Blodøks, som var flyktet fra Norge og hadde ligget i krig med Olav Kvaran om makten ble av den engelske konge forlenet med grevskapet York, men senere fordrevet av selve den norske befolkning i året 954.

Det kan synes oss merkverdig at det norske heimlandet aldri griper inn i disse kampene i vest og støtter opp om de norske vikingene i deres nasjonalitetskamp.

Årsakene til dette må en først og fremst søke i det forhold at kongeslektene derborte må ha tilhørt de små kongeslektene i Norge som ble forjaget av Harald Hårfagre. Noe samarbeide om norsk ekspansjon på den annen side av Nordsjøen mellom Dublin og Agvaldsnes (det norske kongesete), kunne dermed ikke komme istand. Et typisk eksempel på dette viser det forhold at seierherren i slaget ved Brunanburg, den engelske kong Athelstan, var fosterfar og venn til den daværende konge i Norge, Håkon den gode. Likeledes kan nevnes at nordmandies erobrer ifølge Snorre, Gange-Rolf, var en personlig uvenn av Harald Hårfagre. Den norske stat støttet således aldri ekspansjonen i de viktigste årene da mulighetene var tilstede for vikingene til å skape et nytt Norge derute. Det heimlige Norge var dessuten selv for splittet og svakt i denne tida til å kunne avgi noen virkelig effektiv støtte om det hadde ønsket det.

Etter nederlaget ved Brunanburg vender Olav Kvaran tilbake til Irland for om mulig å styrke sin makt der. Han styrer da også sitt rike der med ære og glans gjennom mange år. Men iserne reiser seg atter og atter, og fordriver til slutt Olav fra Dublin 980. Etter den tiden er det forbi med nordmennenes overmakt, år 1000 taper de igjen i et veldig slag ved Dublin, og 23. april 1014 står det avgjørende slag mellom nordmenn og irer ved Clontarf. På nordmennenes side stod høvninger og krigere fra Island, Norge, Danmark, Sverige, de skotske øyene og Skottland, fra Wales, Frisland, Flandern og Normandie, men irerne vant likevel en fullstendig seier. Det norske velde i Irland er dermed knust, selvom nordmennene hevdet seg i byene, til England overtok makten både der og ellers omkring 1170.

Om vikingenes bosetning i Skottland har historien mindre å berette, og dog har vikererikene her kanskje hatt en varigere virkning på de britiske øyers historie enn i Irland. Sagaen forteller således at Ketil Flatnev og hans barnebarn Torstein Hvide, Olav Hvites sønn, vant store seier i Skottland. Torstein erobret halvdelen av landet og ble konge der. Umiddelbart etter begynnelsen av det 9. århundre befester orknøyjarlen, Sigurd, sitt herredømme i det nordlige Skottland, og det er fra denne tid av at de nordlige grevskapene i Skottland har fått sine norske navn: Caithness (Katenes) og Sutherland (Sørlandet) m. fl.

Erobringen av Skottland foregår delvis direkte ut fra moderlandet Norge, dels fra Orknøyene og Hjalmland, der som før nevnt, var erobret av nordmenn allerede lenge før 800. Vikingene på Island, Grønland og i Amerika.

Samtidig med denne kraftutfoldelse omkring Irland og de britiske øyer blir Færøyene, Island og Grønland oppdaget og bebygget. Til Færøyene kom nordmennene omkring år 800, og til Island omkring halvt århundre senere (861 og 862). Men den egentlige "landnámstida" tok sin begynnelse først i året 874, og slutten omkring år 930. Det er menn fra de beste norske ættene, sønner til storbønder, herser, jarler og småkonger som slår seg ned her og bebygger øya. I Are Torgilson's Frode's "Islendingabok" finner vi en grundig og pålitelig beretning om denne første landnámstida på "Sagøya". De danner her en bondestat med en statsforfatning som ikke har sitt side-stykke mellom de andre statsdannelsene som vikingene frembrakte. (Den nye landsloven var sprunget fram av den gamle norske Gulatingsloven).

I året 1000 står disse islandske bønder i fare for å begå selvutslettelse. Den nye kristne lære hadde trengt inn, og representantene for det gamle og det nye stod steilt overfor hverandre. Til sist lykkes det imidlertid for goden Torgeir å bevege begge partene til å underkaste seg hans avgjørelse, og da han selv som en representant for den gamle livsanskuelse, velger å gå over til kristendommen, bøyer folket seg under hans avgjørelse. Den islandske fristat kunne dermed bestå helt til midten av det 13. århundre, da der utbrøt innbyrdes strid mellom de mektigste godeættene, en strid som Håkon Håkonson utnyttet til å tiltvinge seg makten over hele landet.

Noen år før (985 el. 986) hadde Erik Raude, som på grunn av en drapsak var rømt fra Norge til Island og der på grunn av stridighetene med naboene var lyst i utlag i 3 år, seilt ut for å finne "det landet som Gunnbjørn hadde sett". Han fant landet (Grønland), ble der i to somrer for å forske det ut og drog derpå tilbake til Island. Sommeren etter drar han med flere skip og stort følge til Grønland og bosetter seg der. Tiltross for at livsbetingelsene her var enno hardere enn på Island, blomstret bosetningen videre opp og ble først ødelagt av eskimoene i det 15. århundre.

Leiv Eriksson, sønn til Erik Raude, satte like før år 1000 kursen vestover langs sydkysten av Grønland og kom til et fruktbart land hvor vinrankene vokste vildt, og som han derfor kalte Vinland. Dermed var den første oppdagelse av Amerika gjort, omtrent et halvt tusen år før Kolumbus. I den senere tid er der på Amerikas østkyst funnet våpen og rester etter en norsk bosetning som tydelig viser at der har bestått en innskrenket forbindelse med Nord-Amerika i flere århundrer etter oppdagelsen.

De fleste av disse ferder er imidlertid foretatt i tida etter at sagalitteraturen allerede er nedskrevet, og av den grunn gått i glemmeboka.

Vikingene i Vest-Europa.

I året 843 gjør vikingene det første store framstøt mot det europeiske fastland. Sønnene til Ludvig den fromme lå dengang i strid med hverandre om makten, og denne strid utnytter vikingene og angriper frankerriket. En flåte på 67 skip seiler gjennom kanalen langs kysten av Bretagne og opp Loire mot byen Nantes, som blir stormet av vikingene. Toulouse blir heimsøkt 844, og året etter (845) drar Ragnar Lodbrok oppover Seinen og brannskatter Paris. Ved å betale en tribut på 7000 pund sølv får den svake Karolinerkongen Karl den skallede vikingene til å dra bort igjen, lokker imidlertid ved dennesvaktet stadig nye vikingeskarer inn i landet, og det går no nesten ikke et år uten at landet blir heimsøkt og herjet av vikinger et eller annet sted. Paris, Orleans og Bordeaux blir således herjet flere ganger i denne tida. I året 864 blir øya Noirmoutier erobret og gjort til støttepunkt og utgangsstilling for de dristige tokter som senere blir foretatt.

I det hele ser det ut som om vikingenes begynnelse i særlig grad har slått seg ned omkring munningen av Loir, for herfra å utvide sitt maktområde stadig videre. I året 877 slår de således under seg hele landskapet Cournouaille. I en gravhaug på øya Craix har vi det stolteste minnesmerke fra nordmennenes bosetning her nede. Som så mange av gravhaugene i Norge inneholdt også denne et vikingeskip hvor den avdøde var bisatt med full utrustning.

nordmenn som under Harald Hardråde 19 dager før slaget ved Hastings lider nederlag ved Stanford Bro. Hadde Harald Hardråde såret, vilde muligheten ha vært tilstede for dannelsen av et sterkt norsk Nordsjøvelde, ihvertfall vilde Englands politiske historie blitt langt mere preget av nordisk tenkesett og handling og følgelig tatt et ganske annet forløp. Selv om det angelsaksiske element allerede dengang var kommet i en slik overvekt at det muligens vilde ha vært for sent å gjøre England norsk, så vilde en seir for Harald Hardråde *Sannsynligvis* ha ført til dannelsen av en Nordsjøunion mellom et norsk og et engelsk-norsk rike, som på alle områder, ikke minst økonomisk, vilde ha vært av avgjørende betydning for hele verdensutviklingen.

Dessverre lider som før nevnt Harald Hardråde et avgjørende nederlag, mens de romaniserte normanner fra Normandiet under ledelse av Vilhelm Erobreren henter seieren heim og dermed også makten over hele England. Vilhelm tar kongenavn og deler landet inn i skattepliktige len mellom sine krigere, og legger dermed grunnen til den engelske stat som en adelig kasteslandlordenes - herredømme over en eiendoms- løss masse, noe som er med og preger England enno idag.

(I neste nr. følger da til slutt en oversikt over norsk ekspansjon i Middelhavslandene og i Øst.)